

УДК 338.49:631:061.66(574)

© 2012

*Похиленко Н. М., аспірант **

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ІНФРАСТРУКТУРА АГРОКОНСАЛТИНГУ РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Рецензент – кандидат економічних наук О. В. Ковальова

Подано результати дослідження, проведеного автором щодо умови й досвіду формування та організації системи поширення сільськогосподарських знань та інформації в Республіці Казахстан. Розглянуто структуру агроконсалтингового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників цієї країни за інформаційно-консультаційною, аналітично-маркетинговою, інформаційних технологій та виставково-ярмарковою сферами діяльності. Узагальнено умови розвитку системи поширення сільськогосподарських знань та інформації в Республіці Казахстан із можливістю адаптації до умов України.

Ключові слова: агроконсалтинг, дорадча діяльність, дорадчі служби, інформаційно-консультаційне забезпечення, сільське господарство.

Постановка проблеми. Нині в Україні господарствами населення виробляється більше половини валової сільськогосподарської продукції в державі (60,1 % – у 2007, 55,1 % – у 2010 році), у тому числі трудомісткої – 80–95 % (молоко, картопля, овочі, фрукти, тощо) [11, с. 46; 13, с. 289]. Однак більшість із них, а також значна частина товаровиробників малого і середнього агробізнесу не інформовані достатньою мірою про аграрну політику держави та механізми її реалізації, кон'юнктуру внутрішнього та зовнішніх ринків сільськогосподарської продукції й продовольства, сучасні технології виробництва, тощо. За нашими оцінками, лише 5 % з означених категорій виробників сільськогосподарської продукції отримують агроконсалтингові послуги, які надаються дорадчими службами, освітніми аграрними закладами та науково-дослідними установами [4, с. 6]. Це зумовлено низьким рівнем представницьких інституцій на місцевому рівні, що відносно районних центрів складає 3 %, 6 %, 13 % відповідно. Тому актуальним є дослідження зарубіжного досвіду формування системи поширення сільськогосподарських знань та інформації в ринкових умовах із метою визначення шляхів її розбудови і розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Дослідженню проблеми забезпечення доступності до агроконсалтингових послуг різних за розмірами суб'єктів аграрного виробництва та жителів сільських територій надають уваги чимало дослідників, серед яких М. Ф. Безкровний [1], О. А. Галич та О. О. Сосновська [2], М. Ф. Кропивко та Т. П. Кальна-Дубенюк [6], В. М. Кошельов [7], Р. М. Шмідт [8] та інші. Проте особливої уваги заслуговує досвід вирішення цієї проблеми на пострадянському просторі, оскільки історично соціально-економічні умови розвитку цих країн подібні до України. Зокрема, в цьому відношенні цікавим є досвід Республіки Казахстан, в якій досить успішно функціонує система агроконсалтингового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є висвітлення умов і досвіду розбудови й розвитку системи поширення сільськогосподарських знань й інформації в Республіці Казахстан та вивчення можливості їх адаптації до умов України.

Завдання дослідження полягає у визначенні структури агроконсалтингового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників Республіки Казахстан за інформаційно-консультаційною, аналітично-маркетинговою, інформаційних технологій та виставково-ярмарковою сферами діяльності.

Матеріали і методи досліджень. У підготовці публікації були використані нормативно-правові документи, стратегії розвитку України та Республіки Казахстан, Звіт Всесвітнього банку, статистична інформація, матеріали наукових публікацій, тощо щодо розвитку агроконсалтингового забезпечення аграрного виробництва та сільських територій. Нами були застосовані монографічний, абстрактно-логічного мислення, порівняння, аналізу та синтезу, індукції та дедукції й інші загальнонаукові методи.

* Керівник – доктор економічних наук, професор, академік НААНУ М. Ф. Кропивко

Результати досліджень. Динамічна перебудова економік пострадянських країн (серед яких Республіка Казахстан), а також збільшення кількості підприємств, зайнятих у сільському господарстві, викликали активний ріст попиту на агроконсалтингові послуги. У Республіці Казахстан такі послуги надають близько 100 фірм і компаній. У публікації вони розглядаються за сферами діяльності, серед яких інформаційно-консультаційна, аналітично-маркетингова, інформаційних технологій та виставково-ярмаркова.

Компанією, що здійснює свою діяльність у всіх зазначених напрямках, є Акціонерне товариство (АТ) «Казагромаркетинг». Ця організація в сфері інформаційно-консультаційного забезпечення суб'єктів виробництва сільськогосподарської продукції не має конкурентів [10, с. 9]. Свою діяльність вона здійснює в основному через інформаційно-консультаційні центри, які є в усіх районних центрах. Поширення інформації забезпечується власними періодичними виданнями (щотижневий випуск газети, щомісячно – бюлетня), службами електронної розсилки, вебсайту <http://www.kam.kz>, аналітичними збірниками, брошурами та інформаційними стендами районних представництв товариства. Консультавання зорієнтоване на постійне розширення спектру послуг і забезпечення доступності їх усім зацікавленим учасникам аграрного ринку. З 2006 року наказом Міністерства сільського господарства Республіки Казахстан започатковано реалізацію бюджетної програми «Информационное обеспечение субъектов АПК на безвозмездной основе», якою було заплановано щорічно охоплювати інформаційно-консультаційними послугами понад 50 тис. суб'єктів АПК. Кількість наданих послуг зросла з 50,0 тис. у 2007 році до 200,2 тис. – у 2010 році [10, с. 16].

Інформаційно-маркетинговою діяльністю в Республіці Казахстан займаються АТ «Казагромаркетинг», АТ «Казагроінновація», Агентство Республіки Казахстан (РК) зі статистики, галузеві органи управління АПК, науково-дослідні заклади, громадські об'єднання товаровиробників, самостійні комерційні організації та структурні підрозділи комерційних організацій [10, с. 10–11].

Так, АТ «Казагромаркетинг» у зазначеній сфері діяльності здійснює моніторинг цін на понад 130 видів вітчизняної сільгосппродукції, а також аналітичні дослідження розвитку провідних галузей АПК у розрізі областей і районів, оскільки це один із провідних напрямів її роботи. Крім того сільськогосподарським товаровиробникам доступна цінова інформація також на

ринках таких країн, як Узбекистан, Киргизстан, Україна, Росія, Білорусія та Китай [10, с. 17]. Із 2008 року АТ «Казагромаркетинг» визначено національним органом із ведення моніторингу цін на продовольчі товари основного споживання. В країні з 2009 року уповноваженим державним органом у сфері сільського господарства та АТ «Холдинг «КазАгро», до складу якого входить АТ «Казагромаркетинг», розпочато формування мережі інформаційно-логістичних центрів (ІЛЦ), покликаних забезпечити суб'єкти господарювання інформацією про умови переробки, зберігання, ціни, схеми та обсяги поставок плодоовочевої продукції на оптові ринки країни. Заплановано в усіх обласних центрах і містах республіканського значення Астана та Алмати створити 20 стаціонарних пунктів ІЛЦ. Аналітичні дослідження даної організації – основне джерело інформації в процесі розробки рекомендацій та методичних посібників для селян із підвищення ефективності виробництва й конкурентоздатності аграрної продукції. З використанням її даних будують свою роботу органи державної влади, крупні компанії, вітчизняні фінансові інститути.

Однак найбільш потужною організацією в сфері аналітично-маркетингової діяльності виступає Акціонерне товариство «Казагроінновація», метою створення якої визначено «підвищення ефективності управління науково-технологічними активами держави в аграрній сфері» [9].

Основними напрямками діяльності компанії є:

- науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи;
- трансферт і комерціалізація зарубіжних й вітчизняних технологій;
- поширення агрономічних знань;
- розробка, реалізація та управління інноваційними проектами;
- забезпечення формування інноваційної інфраструктури в сфері АПК;
- надання науково-технічних та інженерно-технічних послуг;
- пошук технологічних інновацій в АПК [9].

Решта організацій розглядають зазначені питання вужче [10].

Так, агентство Республіки Казахстан зі статистики зосереджене на моніторингу цін на продовольчі й непродовольчі товари, фактично констатуючи зміни і визначаючи загальні тенденції змін показників без поглибленого вивчення причинно-наслідкових зв'язків. Аналітичні звіти агентства часто готуються зі спізнанням. Метою

обробки інформації Агентством є визначення індексу споживчих цін, що характеризує рівень інфляції в країні, тоді як в АТ «Казагромаркетинг» моніторинг цін здійснюється на основні продовольчі товари та паливно-мастильні матеріали в розрізі всіх областей із виявленням цінних тенденцій.

Аналітичні записки, які готуються галузевими органами управління АПК (департаменти Міністерства сільського господарства, обласні департаменти сільського господарства), є основою для формування рішень з аграрних питань і стратегічного напрямку розвитку галузі, однак такі матеріали є недоступними й недостатньо адаптованими для товаровиробників.

Аналітична звітність, яка готується громадськими об'єднаннями, утвореними за ініціативи товаровиробників («Зерновий союз Казахстану», «Союз зернопереробників та хлібопекарів» та інші), стосується лише галузей, в яких зайняті цільові групи товаровиробників і не призначена для широкої аудиторії.

Самостійні комерційні фірми аналітично-маркетингового спрямування працюють в основному по аутсорсингу. Служби, що працюють як структурні підрозділи комерційних організацій, у своєму штаті зазвичай мають лише маркетологів; до того ж лише крупні підприємства мають можливість формувати подібні служби.

Публікації окремих журналістів та експертів нерегулярні й непослідовні, – вони активізуються лише в період посилення дискусій та обговорень окремих явищ. Отже, попит суб'єктів аграрного виробництва та сільських територій у Республіці Казахстан на аналітично-маркетингову інформацію забезпечується на досить високому рівні в основному за рахунок діяльності спеціалізованих установ: АТ «Казагро-маркетинг» та АТ «Казагроінновація».

В сфері інформаційних технологій АТ «Казагро-маркетинг» розпочало впровадження розробленої ним «Єдиної автоматизованої системи управління галузями агропромислового комплексу Республіки Казахстан «E-agriculture» (далі – ЄАСУ АПК), метою створення якої є автоматизація інформаційних бізнес-процесів Міністерст-

ва сільського господарства Республіки Казахстан, ведення баз даних і надання послуг населенню в on-line режимі (видача дозволів, довідок, тощо) [10, с. 19]. У цих питаннях конкурентами АТ «Казагромаркетинг» виступають АТ «Національні інформаційні технології», АТ «NAT Kazakhstan», АТ «Плюс Мікро» та інші. Однак продукти цих компаній значно поступаються розробленій і впровадженій «Єдиній автоматизованій системі управління галузями агропромислового комплексу Республіки Казахстан «E-agriculture» [10, с. 11].

Виставково-ярмаркову діяльність здійснюють дев'ять офіційно зареєстрованих компаній, які мають значний досвід роботи в цій галузі. АТ «Казагромаркетинг» здійснює виставково-ярмаркові заходи в основному на умовах оренди. У цих заходах за період 2007–2010 років взяло участь 3000 учасників, географія яких – 27 країн [10, с. 12]. Деякі компанії (ІТЕСА, TNT Productions) мають міжнародне представництво, а одна – власні площі на території Казахстану (Атакент Експо). Зазначені вище компанії займаються лише виставковою діяльністю.

Висновки. Як і в більшості країн світу, досвід Казахстану зі створення та діяльності АТ «Казагро-маркетинг» підтверджує, що для повноцінної діяльності інфраструктури сільськогосподарських знань і інформації в країні необхідно мати цілісну структуру, яка б надавала інформаційно-консультаційні послуги на всіх рівнях управління – від загальнодержавного до місцевого. Ця структура повинна мати:

- розгалужену регіональну мережу представництв, що забезпечує прямий контакт із виробниками сільськогосподарської продукції та взаємодію з місцевими органами влади;
- сучасні власні електронні та друковані ресурси;
- потужну матеріально-технічну базу;
- надавати широкий спектр послуг.

В Україні розпочато створення подібної структури розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1098-р від 31 жовтня 2011 року «Концепції формування Державної системи сільськогосподарського дорадництва».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Безкровний М. Ф.* Організація інформаційно-консультаційної діяльності : Навч. посібник. – К. : Каравела, 2008. – 456 с.
2. *Галич О. А., Сосновська О. О.* Сільськогосподарське дорадництво : Навч. посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2007 – 368 с.

3. Звіт Всесвітнього банку №: 31939-KZ від 5 квітня 2005 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/intkazakstaninrussian/Projects%20and%20Operations/20568258/KZ-ACP-PAD_FINAL_RUS.pdf.

4. Концепція (проект) та техніко-економічне обґрунтування створення Державної системи сільськогосподарського дорадництва в Україні / За ред. М. Ф. Кропивка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 59 с.
5. Міністерство сільського господарства республіки Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minagri.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=295%3Aagroinovat&catid=119%3Aslaveorg&Itemid=101&lang=ru
6. Основи аграрного консалтингу : Підручник / М. Ф. Кропивко, Т. П. Кальна-Дубенюк, М. Ф. Безкровний [та ін.]. – К. : Освітня книга, 2006. – 224 с.
7. Основы организации и функционирования информационно-консультационной службы в АПК. Учебное пособие / Под ред. В. М. Кошелева. – М., 1999. – 272 с.
8. Основи сільськогосподарського дорадництва в Україні. Навчальний посібник для дорадчих служб / За ред. Романа Шмідта. – Львів: Українські технології, 2003. – 680 с.
9. Сайт Казагроінновація, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroinnovations.kz>
10. Сайт Казагромаркетинг. Стратег розвитку АТ Казагромаркетинг на 2011–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kam.kz>
11. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2010 рік.
12. Теорія та практика дорадництва (планування та втілення програм Екстеншн). Навчальний посібник. – Вінниця : ТОВ «Консоль», 2004. – 240 с.
13. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій / Саблук П. Т., Кропивко М. Ф., Булавка О. Г. [та ін.] / За ред. П. Т. Саблука, М. Ф. Кропивка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 454 с.